

Gondolatok a tanári etikáról

Szükségesnek véljük, hogy előljáróban néhány alapvető dolgot tisztázzunk. 1. A tanári etika a szocialista erkölcs sajátos megnyilvánulási formája. 2. Az egyes ember értékeli az erkölcsi szokásokat, szabályokat, normákat stb., és azokat elfogadja vagy elveti. Az egyén viszonyát a hirdetett és fennálló erkölcsösséghez, morális viszonyoknak nevezzük. Tehát: az erkölcs szubjektív oldala az erkölcsiség (moralitás). 3. Az egyén erkölcsiségét lényegében a fennálló és a hirdetett erkölcsösség alapján ítéljük meg, aszerint, hogy ezzel mely mértékben van összhangban.

Az általános iskolai Rendtartás 3. fejezete: „Etikai, jogi és munkaügyi előírások” elvi állásfoglalást és néhány konkrét követelményt tartalmaz, amely kifejezi azt a társadalmi igényt, hogy a tanári etika a szocialista erkölccsel összhangban kell hogy legyen. Ebből kiindulva megkíséreljük felhívni a figyelmet olyan magatartásformák etikai vonatkozásaira, amelyek részletes szabályozásának lehetőségét korlátozza az emberi kapcsolatok bonyolultsága. Ezek a magatartásformák különböző szituációkban gyakran előfordulnak, főképpen a nevelő-oktató munka folyamatát kísérő konfliktusokból adódóan. Természetesen az iskolán kívüli életben sem ritkák az olyan helyzetek, amikor a tanár magatartása, döntése, cselekvése, tevékenysége elsődlegesen a tanári etika nézőpontjából nyer megítélést, elbírálást.

Elsőként arra a nyilvánvaló tényre utalunk, hogy a világnézeti és a szocialista erkölcsi nevelőmunkánk céljával nem lehet összeegyeztetni az apolitikus, a kisebb-nagyobb közösségek feladatai iránt közömbös, elzárkózó magatartást és a „házam az én váram” elvének hirdetését. Nem arról van szó, hogy kétségbe vonjuk bárkinek a magánélethez való természetes jogát, hiszen ez súlyos hiba lenne. Pusztán arra a jogos társadalmi igényre szeretnénk utalni, hogy a tanárság vállalja a közéletiséget és az ezzel együttjáró társadalmi feladatokat.

Büszkén állítjuk, hogy a tanárság eleget tesz e társadalmi elvárásoknak. Ez az általánosítás igaz, de nem nélkülözheti az egyes közösségek és tagjaik tárgyilagos önvizsgálatát. Arányos-e a társadalmi feladatok elosztása? Mennyire érvényesül az önkéntesség elve a munkák vállalásában? Mindenki képességeinek és lehetőségeinek megfelelően végzi-e társadalmi munkáját? Nem azokat akarjuk buzdítani, akik eddig is erejükön felül, önzetlenül dolgoztak, mert ez már több az elvártnál. Ám szeretnénk gondolkodásra készíteni azokat is, akik még nem ismerték fel az említett társadalmi igény kielégítésének jelentőségét és etikai vonatkozásait. Egyrészt: etikus-e az egyéni kényelem biztosítása érdekében többletmunkával terhelni a közösséget? Másrészt: a tanári etika nézőpontjából elfogadható-e a szocialista közösségi magatartás elveit hirdető és ezzel ellentétesen tevékenykedő tanár magatartása? Válaszunk egyértelmű: nem. Eltekintve attól, hogy valaki átmenetileg nem képes a közéleti tevékenységben, társadalmi munkában részt venni, betegség vagy hasonló egyéb ok miatt.

Az erkölcsi kategóriák történelmileg változóak és osztályjellegűek. Érthető tehát, hogy a tanári etika tartalma is koronként változott és jelenleg is változóban van. Például a pályakezdő tanítók és tanárok közül vajon hányan tudják, hogy mi volt a sorkoszt? Valószínűleg csak kevesen, pedig még Váci Mihály és sok pályatársa is igen jól tudta. „Régebben szokásban volt, hogy a kezdő tanító – javadalma részeként – naponta más-más családnál ebédelt és vacsorált. Tizenöt éve én is „sorkosztra” jártam egy nyírségi iskola tanyavilágában.” [1] Mai társadalmi körülményeink között ez már szerencsére szükségtelen, sőt elképzelhetetlen. Hasonlóképpen indokolatlanná vált – a néhány éve hozott bérintézkedések és egyéb szociálpolitikai intézkedések

következtében – a túlórák, másodállások hajszolása és a nagy méretben történő háztáji gazdálkodás. Nem etikus a tanári hivatást kiegészítő foglalkozásnak tekintő szemlélet és az ezt tanúsító magatartás. Nem frázis, hogy az iskolának alkotóműhelyé kell válnia, és ennek legfőbb feltétele az alkotó tanári munka, az alkotó közösségeként dolgozó nevelőközösség. Ennek csak az lehet tagja, aki kipihenten érkezik a munkahelyére, lelkileg kiegyensúlyozott, egészséges és emberi kapcsolatai megfelelnek a szocialista erkölcs követelményeinek.

A nevelő-oktató munka jellegéből adódóan a tanár kapcsolatot tart fenn a szülőkkel. E kapcsolat egy-két etikai vonatkozására a Rendtartás is utal, de ezen túlmenően célszerűnek tartjuk, hogy néhány további megjegyzést tegyünk. Hiszen az mindenki számára világos, hogy tanítványa szüleitől jogtalan előnyt, ajándékot – nem virágra gondolunk – elfogadnia nem etikus. Az már kevésbé tudatosult, hogy a tanári etikát legalább ennyire megsérti az, aki tanítványa képességeiről, iskolai munkájáról, magatartásáról nem őszintén és tárgyilagosan tájékoztatja a szülőket. Hiba ez akkor is, ha vélt jószándékból fakad, de különösen súlyos hiba, ha ennek a szülővel megromlott kapcsolat, vagy a gyermek iránti ellenszenv az oka. Hasonlóképpen előírt és általános egyetértéssel elfogadott, hogy a tanár saját iskolája tanulóit magántanítványként nem oktathatja. Esetenként mégis gondot okoz annak belátása, hogy helytelen, ha saját iskolájában neveli-oktatja a gyermekét, kivéve, ha ez elkerülhetetlen.

Szülői értekezletek, családlátogatások alkalmával természetes, hogy elhangzanak a nevelőközösség vagy egy-egy tagja munkájával kapcsolatos észrevételek, bírálatok, dicséretetek, javaslatok. Ezeket nem szabad személyeskedéseknek tekinteni, mert legtöbbször nem az a szándékuk, illetve a vélt vagy valódi személyi sérelmek is közérdeklődésre számíthatnak esetenként. Nemcsak meghallgatni kell az ügyeket, hanem érdemben foglalkozni is velük: a sérelmet orvosolni, a kérdést az illetékeseknek továbbítani, megfelelő tájékoztatást adva a félreértést tisztázni. Azonban ügyelni kell a hivatali titoktartásra, amelyet a Rendtartás 29. § 6. pontja előír. Legalább ennyire ügyelni kell – erre ugyan nincs külön előírás –, hogy a tárgyalt ügyek kapcsán ne szolgáltassunk információkat egy-egy kartárs magánügyeire, iskolai munkájára vonatkozóan. Ez etikus csak akkor lehet, ha ezt pedagógiai, humánus szempontok elkerülhetetlenné teszik.

Másfelől magától értetődik, hogy a tanárnak bizalmasan kell kezelnie a tanítványi szociális és családi körülményeivel kapcsolatos információkat. Más kérdés az, hogy adott esetben felvilágosítást kell nyújtani az osztályfőnöknek, az ifjúságvédelmi felelősnek, a körzeti orvosnak vagy a pszichológusnak. Azonban megjegyezzük, hogy a pályaválasztási, pszichológiai tanácsadás elvégzése kéréséhez szükséges nyomtatványon határozott felhívás van: „Bizalmasan kezelendő!” Ez nem mond ellent annak, hogy törekedni kell tanítványaink tökéletes megismerésére. Információink birtokában nevelő-oktató munkánk hatékonyságát kell fokozni, és nem a szüneteket kitöltő tárgyalást érdekesebbé, „szellemesebbé” tenni.

Az igazgató sokat tehet azért, hogy az általa vezetett nevelőközösségben érvényesüljön a tanári etika. Ez irányú tevékenységét személyes példaadására kell építenie! Ez csak akkor lehetséges, ha meggyőződésből fakadó dialektikus materialista világnézete, kiváló szakmai felkészültsége a szocialista erkölcsnek minden tekintetben megfelelő emberi magatartással párosul.

A nevelő közösség tagjai között bonyolult munka és emberi kapcsolatok jönnek létre, amelyeket az alá- és fölérendeltségi viszonyok részleges hiánya jellemez. Az igazgató az egyszemélyi vezetés elve szerint dolgozik, jogkörét esetenként megoszthatja munkatársaival, de az iskolában folyó munkáért mindenkor felelős az illetékes felettes hatóságoknak. Az igazgató munkáját, kapcsolatát a tantestülettel és annak egyes tagjaival, törvények, rendeletek, utasítások sokasága szabályozza. Ezekkel felesleges

lenne foglalkoznunk, de szükségesnek tartjuk, hogy néhány elvi jelentőségű kérdés gyakorlati vonatkozásaira utaljunk.

A munkahelyi demokrázizmus, a jó munkahelyi légkör megteremtésének egyik alapvető feltétele, hogy az igazgató a tantestület tagjait munkatársainak tekintse, és ne csak beosztottat, munkaerőt lásson bennük. Ezt indokolja az a körülmény is, hogy a nevelőközösségben dolgozók képzettségi szintje a vezetővel többnyire azonos, és szakmai felkészültségük, gyakorlatuk hasonló. Tehát képesek megalapozott véleményt mondani a szakmai és az iskola munkája egészét érintő kérdésekben egyaránt, ha a szükséges információk rendelkezésükre állnak. Joggal igénylik véleményeik meghallgatását, javaslataik mérlegelését, bíráló észrevételeik megvizsgálását, és ezt követően a pontos választ, a gyors intézkedést.

Természetesnek tartjuk, hogy az igazgató és a tantestület tagjainak érintkezését a kölcsönösen udvarias, nyugodt hangnem, az előzékeny, segítőkész magatartás jellemezze. Elfogadhatatlan annak az egyszerű igazgatónak a magatartása, aki a tanárban feliratot helyezett el, miszerint a beosztott kartársak kötelesek előre köszönni. Elgondolkoztató annak az igazgatónak az esete is, aki hónapokon keresztül csak írásban érintkezett a helyettesével. Vajon hasonló esetek napjainkban már nem fordulnak elő?

A hivatali hatalmával visszaélő igazgatót nemcsak jogilag kell elmarasztalni, hanem erkölcsileg is. Itt nem kizárólag és elsősorban a Don Juan szerepben való tetszelgésre gondolunk. Ennél sokkal gyakoribb a magát csalhatatlan döntőbírónak kikiáltó, kicsinyes, a szakmai vitából presztízs kérdést provokáló magatartás. Ez pedig szinte szükségszerűen együttjár a diktatorikus vezetési módszerek alkalmazásának kényszerével. Az sem szerencsés, ha a vezető botcsinálta polihisztorssággal kívánja megszerezni és megőrizni a tekintélyét. Napjainkban ez aligha lehetséges, de szükségtelen is.

A vezetőnek objektivitásra kell törekednie munkatársai munkájának megítélésekor. Ezzel összhangban azonban figyelembe kell vennie munkatársai életkori sajátosságait, szakmai felkészültségét, képességeit és személyiségének fontosabb jegyeit. Különösen lényeges ez a minősítések elkészítésekor, amikor az értékelés nem mellőzheti a tények megállapítását, de nem szorítkozhat csak erre. A minősítésnek tükröznie kell az eltelt időszak jellemző tendenciáit, amelyek a személyiség változásában fellelhetők. Elengethetetlen a megfelelő következtetések levonása – pedagógiai optimizmus szellemében – a személyiség további fejlődése lehetőségei bemutatásának igényével. E szemléletmódtól való eltérés – a személyiség képének bármiféle indítékból történő torzítása – elítélendő cselekmény, a tanári etika nézőpontjából is.

Helytelen szemlélet – előfordul az óralátogatást követő megbeszélésen, munkaértekezleten, tanévzáró gyűlésen egyaránt –, hogy ami jó volt, azzal felesleges foglalkozni, mert a hibákra kell a figyelmet koncentrálni. Az kétségtelen, hogy a hibákat nem szabad elkendőzni, ám az sem kétséges, hogy az eredmények számbavétele, a jó munka elismerése lehet az a pozitív motiváció – a közösség és az egyén számára egyaránt –, amely leginkább elősegíti a hibák kijavítását, a hiányosságok pótlását kívánó feladatok megfogalmazását és eredményes megvalósítását. Arról nem beszélve, hogy a közösség vagy valamely tagja sikereinek szándékos elhallgatása, rendszeres mellőzése – mint mesterséges kudarc sorozat – előbb vagy utóbb kiváltja a valódi kudarcokat.

Az igazgató eredményesen befolyásolhatja a környezete szemléletmódját azzal, hogy munkatársai közül kinek, miért és hogyan részesíti elismerésben a munkáját. Ezért is fontos, hogy az anyagi és az erkölcsi elismerést lehetőleg minden alkalommal kísérelje konkrét indoklás. Ez megelőzi a rossz indulatú találgatást, amely gyakran feszültséget okoz a dolgozók között, és ez gyengíti a tantestületi egységet.

A szakszervezeti bizottságnak, ill. a szakszervezeti bizalminak egyik fontos feladata, hogy a tantestület és az igazgató kapcsolatának kedvező fejlődését elősegítse. Ugy kell tevékenykednie, hogy szélesítse a tantestületi demokratizmust, védje a dolgozók érdekeit, hatékonyan támogassa az igazgatóság munkáját, segítse felfedni a közösség érdekeit sértő törekvéseket. E sokrétű teendőket csak az tudja jól ellátni, aki az Oktatási (Művelődési) Minisztérium és a Pedagógusok Szakszervezete közös irányelvei – megjelent a Rendtartás mellékleteként is – szellemében dolgozik, és a jogi szabályozáson túlmenően, a szocialista erkölcs érvényesítését szolgálja minden tevékenysége. Példaként említjük a következőt.

A Rendtartás 5. §-a pontosan tartalmazza, hogy a tantestület mely kérdésekben határozhat, és mely kérdésekben rendelkezik véleményezési joggal. Továbbá, a Rendtartás 29. § 5. pontja biztosítja a tantestület minden tagjának, hogy esetleges különvéleményét az értekezleten kifejtthesse, illetőleg írásban benyújthassa az igazgatónak, aki ezt köteles az értekezlet jegyzőkönyvéhez csatolni. Azonban szeretnénk megjegyezni, hogy a meggyőződést nélkülöző, csupán az ellenzéki népszerűségére pályázó, az eredeti javaslatnál jobb megoldás bemutatásáról eleve lemondó ellenjavaslatról csak elítélően szólhatunk, mert nem tartjuk etikusnak. Ezekről az ellenjavaslatokról rendszerint kiderül, hogy szűkebb csoport vagy önző egyéni érdekek igyekeznek érvényt szerezni, noha esetenként a közösség egészének érdekeire hivatkoznak. Ilyen esetekben a szakszervezeti bizottságnak, ill. bizalminak határozottan fel kell lépnie, hogy megakadályozza a demokratizmust biztosító jogokkal való visszaélést.

A nevelőközösség tagjai közötti kapcsolatok szabályozása többnyire indirekt módon történik. A munkatársi kapcsolatok szabályozására – kialakítására, fejlesztésére – vonatkozóan a Rendtartás előírásaiából, a nevelési alapelvekből adódó feladatok az iránymutatók. Ezek további konkretizálását – a helyi viszonyoknak megfelelően – az igazgatóság végzi el. Minden részletre kiterjedő szabályozás nem valósítható meg, de ez talán szükségtelen is, mivel az emberi kapcsolatokat – s így a munkatársi kapcsolatokat is – gyakran etikai nézőpontból kell megítélni.

Itt ismét nem szűkíthetjük le a kérdést – erre másutt is utaltunk – a vezető és a beosztott között kialakuló szerelmi viszonyra, ami megengedhetetlen. Lényegesen többről van szó, hiszen különböző magatartásformákat kell a tanári etika szemszögéből megítélni. Ennek illusztrálására bemutatunk néhány példát.

A következősen kollegiális magatartás alapja lehet a jó munkatársi kapcsolat kialakításának. Őszintén szólva, sok a javítanivaló e tekintetben, hiszen melyik tantestületben nem fordul elő szakmai féltékenység, intrika, törtetés, pletyka. Elgondolkoztató eset, amely valóban megtörtént – néhány éve a Köznevelés lapjain olvashattunk róla –, hogy X tanár nem érkezett meg az órája kezdetére, ezért az igazgató beküldte Y kollégát helyettesíteni. Körülbelül 5–10 perc múlva megérkezett a hiányzó tanár, aki megköszönte kollégája segítségét, és folytatta az órát. Eddig tehát – a késésről eltekintve – rendben van a dolog, de a túlórák elszámolásakor a 10 perccel helyettesítő kollega kérte, hogy a kérdéses órát számolják el részére túlóraként. Így aztán, a harminc forint körül, kishíján perpatvar kerekedett.

Bíráljuk azt a pedagógiai hibás eljárást, amikor a tantestület tagjai egymás munkájáról, magánügyeiről a tanulóktól kérnek felvilágosítást. Ezt csak különleges esetben – például fegyelmi eljárás során – tartjuk megengedhetőnek, ha más megoldás nincs. Miként azt is elítéljük, ha a tantestület tagjai egyéni sérelmeiket a tanulók bevonásával igyekeznek orvoslani, netán a tanulók indokolatlan büntetése révén próbálnak elégtételt szerezni. Sajnálatos, hogy az ilyen jellegű esetek még napjainkban is előfordulnak, amelyek okainak vizsgálata messzire vezetne.

Az természetes, hogy a tantestület tagjai között egy-egy kérdésben véleménykülönbségek vannak és viták alakulnak ki. Nem tartjuk azonban helyesnek, ha ezeket

nem önmaguk igyekeznek rendezni – a megengedett körülmények között! –, hanem eleve valamiféle felsőbb igazságszolgáltatást várnak, és vérmérsékletüknek megfelelő gyakorisággal az igazgatóságot foglalkoztatják ügyeikkel. Pedig erre csak akkor volna szükség, ha kölcsönös próbálkozásaik ellenére sem sikerült tisztázni, illetve megnyugtató módon rendezni a vitás kérdéseket az érintett feleknek.

Folytathatnánk a példák felsorolását, az esetek elemzését, de nem célunk a tan-testület tagjai között kialakuló kapcsolatok teljes körének bemutatása. Így a sok negatív példa után, végül arra utalunk, hogy minden tan-testületben akad példa igazi barátságra, önzetlen, őszinte, segítőkész, becsületes, kritikus és önkritikus, mások emberi értékeit is megbecsülő magatartásformákra. Egyszóval: példamutató szocialista erkölcsiségre.

A továbbiakban, a nevelőközösség és a tanulóközösség, ill. a tanár és a tanítvány kapcsolatait fogjuk a tanári etika szemszögéből elemezni.

A tanulók különböző közösségei és az egyes tanulók kötelelességeit és jogait a Rendtartás körvonalazza. Ezek szellemében bővíteni és pontosítani kell a tanulók kötelelességeinek és jogainak rendszerét, amelyet lényegében az iskolai házirend, valamint a tanulók magatartás és szorgalom minősítési rendszere tartalmazhatja. Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy nem tartjuk etikusnak azt, ha a tanulók kötelelességei és jogai nem állnak egymással arányban. Miként összeegyeztethetetlen a tanári etikával a házirend – amely egyébként is az úttörőtanács közreműködésével készült – megsértése és általában a tanulók jogainak mindenféle önkényes jellegű korlátozása. A jogok indokolatlan – vagy a tanulók által indokolatlannak vélt – korlátozása rendszerint ellenállást vált ki a tanulókból. A legtöbbször szemtelen vitatkozásnak minősített tanulói magatartásra való tipikus tanári reakció: újabb büntetés kiszabása. Ehelyett érdemesebb volna megfontolni a következőket. Igaza van-e a tanulóknak? Pedagógiai hiba volna-e a tanuló igazának és/vagy a tanár tévedésének elismerése?

Az előzőekben már utaltunk rá, és most is szeretnénk hangsúlyozni, hogy a tanári etika megkívánja a nevelő közösség minden tagjától, hogy a hozzá személyes problémával forduló tanítványa bizalmával ne éljen vissza. A tanárnak a probléma meghallgatásán túl – hivatásából fakadóan – mindenkor igyekeznie kell, hogy segítséget nyújtson, lehetőségei szerint. Sokszor egy-egy baráti tanács is elegendő, de esetenként lényegesen többről van szó, mert olyan családi, szociális körülményekre derül fény, amelyeken a tanár nem tud változtatni. Ez a körülmény azonban nem igazolja a közömbös magatartás jogosultságát.

A tanári etika megkívánja, hogy az ellenőrzés-értékelés következetes, igazságos legyen, és áthassa a tanítvány iránti szeretet és az ebből fakadó segítőkészség, személyiségfejlesztő szándék. Fontosnak véljük hangsúlyozását, mert még kísért a múltbeli protekciózás, és szinte minden tanulóközösségben vannak, akik érdemtelenül kedveznek vagy ok nélkül állandó bűnbakok. Ez lehet a tanulóközösség hibás értékelésének következménye, de többnyire visszavezethető a nevelőközösség által meghatározott és gyakorolt követelmények, minősítések eltorzított módszerére. Így egyes tanulók az iskola, az úttörőcsapat, az osztály sztárjává válnak, míg mások kénytelenek eltűnni, hogy társaik kiközösítsék, tanáraik esetenként megalázzák.

A nevelőközösség és tagjai ellenőrző-értékelő tevékenységéhez útmutatást ad a Rendtartás és az OPI által készített „Irányelvek az értékelés (ellenőrzés) osztályozás korszerűsítéséhez” című kiadvány. Az ellenőrzés-értékelés gyakorlata azonban felvet számos etikai kérdést is. Azokra az esetekre gondolunk, mikor az ellenőrzés-értékelés objektivitásának igényét az egyéni bánásmód elvével kell összeegyeztetni.

A differenciált és az egyéni foglalkozás alkalmazását szükségesnek véljük a tanulókkal való foglalkozás során mindenkor. Ez ugyanis elősegíti a szocialista tanár-diák

viszony kialakítását, amelynek egyik fontos jellemzője, hogy az emberi kapcsolatok köre nem szűkül le a tanórai munkakapcsolatokra. A tanár és tanulók jól együttműködhetnek a szakköri foglalkozásokon, a társadalmi munkák végzésekor, üzemlátogatások és kirándulások alkalmával, sport- és kulturális rendezvények lebonyolítása során stb. Így lehetőség nyílik a tanulók ismereteket szerző és alkalmazó változatos tevékenykedtetésére, sőt biztosítható, hogy a tanulók érzelmileg is kötődjenek munkáikhoz, társaikhoz, nevelőikhez. A lehetőségekkel élni kell a tanári etika szellemében és követelményeinek mindenkor eleget téve.

Ismertethetnénk a tanár-diák viszony etikai vonatkozásainak további példáit, de talán az eddig elmondottak is érzékeltetik, hogy a tanári etikának az oktató-nevelő munka egészét át kell hatnia. Ez csak akkor valósulhat meg, ha a nevelőközösség minden tagja az eddigieknél céltudatosabban, jelentőségét jobban átérzve fog eleget tenni a tanári etika követelményeinek. Ennek a törekvésnek a tanári hivatástudatból kell fakadnia és nem pusztán valamiféle jogi szabályozás szükségességének belátásából. Egyik feladatunknak éppen ennek bemutatását tekintettük.

Igyekezünk a figyelmet felhívni arra a kérdésre, hogy az iskolában miképpen érvényesül a szocialista erkölcs, illetve egyik sajátos megnyilvánulási formája: a tanári etika. Ezért megkíséreltük elemezni a nevelőközösség és egyes tagjai munkatársi és emberi kapcsolatait, a nevelőközösség és a tanulóközösség kapcsolatait, a szocialista tanár-diák viszonyt, a nevelőközösség tagjai és a szülők kapcsolatait. Annak igényével tettük ezt, hogy az említett kapcsolatok és az ezekre jellemző magatartásformák értékelését elvégezzük, a tanári etika nézőpontjából.

Kívánatos lenne, hogy a jövőben a tanári etika kérdéseivel az egyes nevelőközösségek rendszeresen foglalkozzanak. Elsődlegesen azzal a céllal, hogy adott személyek és/vagy közösségek kapcsolatait értékeljék, hogy azok mely mértékben felelnek meg a szocialista erkölcs, ill. a tanári etika követelményeinek. Ennek megfelelő fóruma lehet a tantestületi értekezlet, a szakszervezeti tanácskozás, a pártcsoport és pártalapszervezeti gyűlés. Meggyőződésünk, hogy az elősegítene a munkahelyi demokratizmus fejlesztését, az erkölcsi visszasságok megelőzését, az emberi konfliktusok rendezését, a nevelőmunka hatékonyságának fokozását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] *Kormos István*: Váci Mihály válogatott versei. Kosmosz Könyvkiadó, 1977. (33. old.)
- [2] OM: Rendtartás az általános iskolák számára. Szikra Lapnyomda, Budapest, 1976.
- [3] OPI: Irányelvek az értékelés és az osztályozás korszerűsítéséhez. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.
- [4] *Dr. Kerékgyártó Imre*: Nevelői magatartás II. Módszertani Közlemények. 1975. 1. sz. (5–12. old.)
- [5] *Dr. Kerékgyártó Imre*: Emberi kapcsolatok a nevelőtestületben. Módszertani Közlemények. 1977. 1. sz. (1–7. old.)

DR. GERÉB GYÖRGY
Szeged

Neurózis és pedagógiai tevékenység

Minden kornak megvan a maga jellegzetes betegsége. Amint nem olyan régen a TBC emelkedett ki a betegségek sorából, most ezt a szerepet jórészt a neurózis töltötte be. Az „ideges vagyok” panasz a kisgyermekkorától kezdve a felnőttkorig